

67-9
—
458

Ei. Dulbe.

Kas

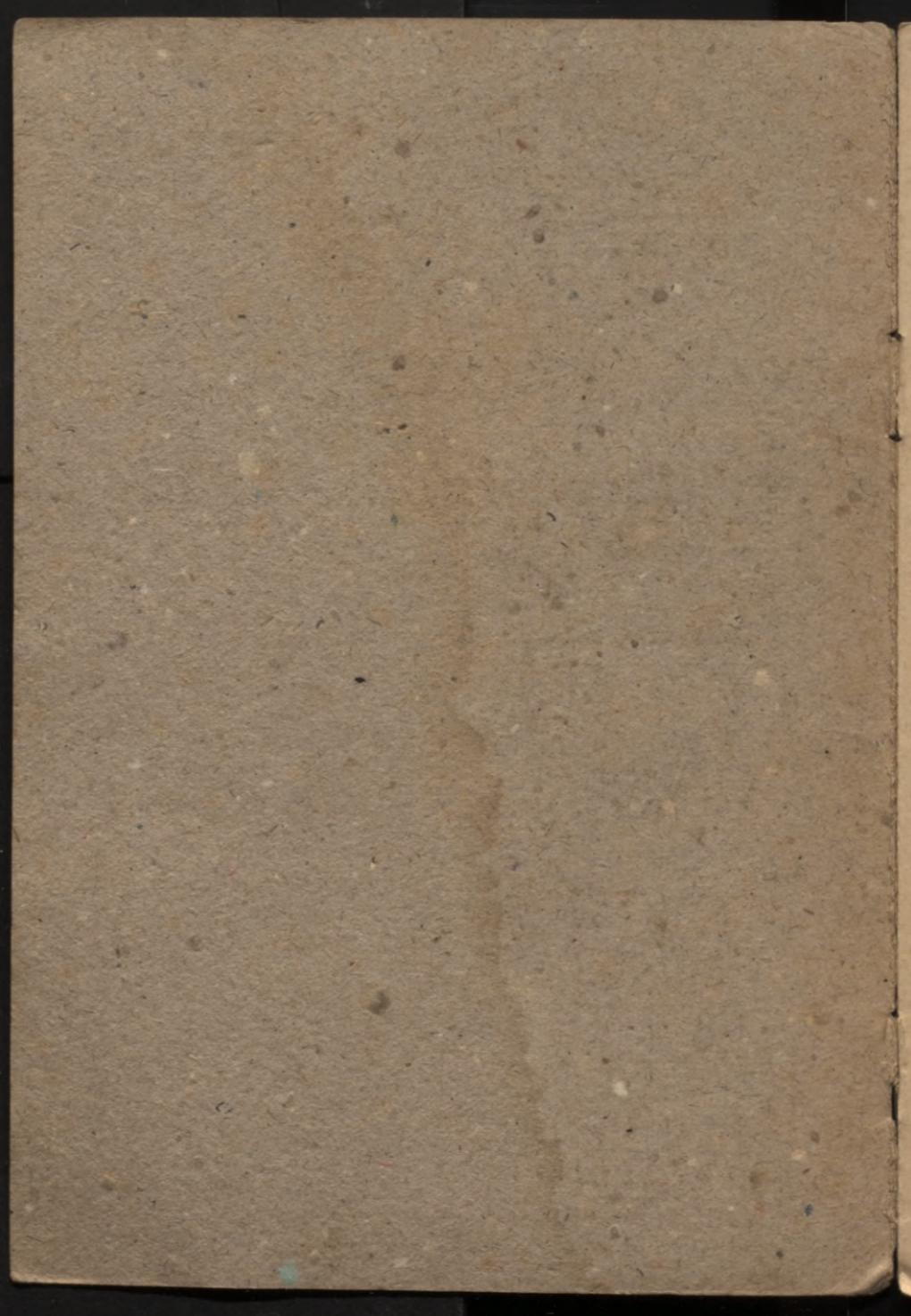
Baltijā sagatawoja semneeku rewoluziju?

(Pārīja āpgāhdībā.)

Maksā 10 kap.

Rīga, 1906. g.

L 67-9
458

Dubl.
L
9

Alekſanders Dulbe.

Kas

Baltijā sagatawoja

semneeku rewoluziju?

Rigā, janvarī 1906. g.

L-1
B-1
F-1-p

Villa Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTEKA

73-48.263

0303046105

Drukats pēc B. Baumana Rigā, Aleksandra eelā Nr. 31.

... Žau draudočhi mahkorai fakrahjas:
Graus libiki sehrainos twanus
Un wehtras breetmigi brahidamas
Reiš kultinas aišmiritos iwanus.

Baltijas ūmeeeku rewoluzija pawīlam neeedegtos, ja wina netiktu lihds paſchais pehdejai deenai sistematiski ūgatawota. Un wina jau ſen buhtu pahragjuſe, ja ūmeekeem netiktu noſlepti rewoluzijas ūgatawotaji. Weens weenigs rakits, kas parahdijās tikai pehdejā laikā, ir Merkeļa «Latweefchi». Wifiziti wehl ūwarigaki dokumenti, guļ peekwehpudsos brūnīneeku biblioteku plauktos, neweenam nepee-eetami, uſraklītiti ūwekliņi, mai Latweefcheem ūprotamās walodās. Ža kahds mehgina ja kahdu no ūcheem raksteem pahrtulkot, tad tas tomehr palika ūm zensora ūarkanā ūhmuļa. Un tapehz leelakā daļa no tautas wehl ūchein gaisdi nesin, kas ūzehla ūmeeeku rewoluziju.

Eet zihna... Latweefchi ūaka: mehs zihnamees deht brihwibas, kuru mums pēcīkihra wispirms Rādītājs, kā zilwekeem, tad kultura, kā aplinigeem pilsoņem... Bet Wahzeefchi ūaka: tas ir pehkīnas brih-

wibas doščanas auglis. Wehl semneeki ir neisglihtota maffa, tapehz tee brihwibu neprot zeenit un rewoluzija ir wiru meschoniskā gara parahdiba. Un weetejee Kreewi, kas muhscham naw zentušchiees saprast ihitā Baltijas semneeku itahwokla, faka gan ſcho, gan to.

Kas gan tad fagatawoja ſcho zihru, jo katrai parahdibai wajag buht fawu zehloru? — Bet ta naw gruhta mihkla, jo rewoluzijas fagatawoščanas wehſturi ir uſrakſtijuſčhi paſchi fagatawotaji ar fawu roku.

Un tur itahw rakſits: Lai weefdi bij brihwa tauta. Tad nahza Wahzeeſdi un ar ſobinu un uguni atnehma Laiweefcheem wiru brihwibu. Lai fawu laupijumu nodroſchinatu, tee eeweda ſewiſčiku paſchwaldibas kahrtibu un nodibinaja ſewiſčiku teefibu institutu, fakala uſrakſtito paragrafu waſchās eekaroto tautu un pañehma ſew wiñas brihwibu. To apleezina ar neiſdiehſchameem burteem ſchi instituta wehſture, kurai ir trihs rakſiturgas daſas: 1) Lai weefdi bij wehrgi, 2) tee tika ar aprobefchotām teefibam atlaisti kaili par «brihweem ſemneekem» un 3) tee tika ſistematiſki iſſuhkti. Šchi instituta wehſturi muſchneeki rakſitija paſchi ar fawu roku un wiñas pirmais burts tika ſihmets ar ſobinu un uguni.

Tà pirmais zirteens, kurſchi eegreeſas no Wahzeeſdia rokas brihwā Laiweefdia meeſā bij nahkoſchās Baltijas ſemneeku rewoluzijas pamata akmīns.

Toreif ſcho rewoluziju Wahzeeſdi-muiſchneeki wa-reja un teem bij ta janowehrſdi. Bet wiñi tà nedarija.

Tapehz wehrgeem bij jaſarauj ſawas waſčias, jo pret zilwezes ziwiſazijas ſtraumi newareja irfees tahds likums, kurſdi atdod weſelas tautas brihwibu weenai ſchikirai. Ik katrai tautai, ik katrai ſchikirai un ik katram atſewiſčikam zilwekam wajag buht, kà meeſigi, tà garigi brihwam, preekſdi tam wiſchi ir radits un weenigi tahds ir bijis paſčia Raditaja mehrkis. Schi pamata likuma newar ſatrizinat nekahda wara, tajá negreeſčias ne ſobini, ne ſchikehpi. Bet muhſu muischneeki to aiſmirſa. Weſelus VII. gadu ſimterus wini weda zihru ar ſcho warenà likuma neſalaufchamo waru.

Ja muischneeki buhtu te nahtkuſchi brihwibu nest, kà iſglihtotakà ſchikira, tad rewoluzijas nebuhtu.

Bet tee wiſpirms, kà uſwaretaji, duſeja uſ ſaweem laureem un kalpinaja, kà darba lopus, ſawus wehrgus.

Sahja laiks un walſti radas humani un gudri waldineeki, kuri jau peeredſeja ſcho faldo zilweku wehrdſinaſchanas baudu breeſmigas ſekas. Wini ſahka ſapnot, ka neween kahdeem, bet wiſeem zilwekeem ir ja buht brihweem. Erweenu modrak un modrak ſchee humanee waldineeki ſahka domat par nepeezeefchiamo ſemneku atſwabinaſchanu. Tad ſawilkojās ari muhſu muischneeziba un ſagatawojās uſ to, kà wiſlabak peepaturet ſew ſchis wehrdſinataju teefibas. Un jo diſlak eefaknojās waldineuku domas par ſemneku brihwibu, jo ſmalkakus tihklus pret wiſeem iſmeta muhſu muischneeki. Kà padomneeki un likumu deweji, muischneeki wiſpirms ſaweem waldinekeem kaiſija ſmiltis azis, apgalwodami, k a wiſu diſimtlaudim

jau eſot daſdias zilweku teefibas un ka tee
nebuht wehl ne-eſot tas pats, kas Romee-
ſchu wehrgi, ar kureem wiſu waldineeki riikojas
tikpat neaprobeschoti, kà ar ſaweeem lopeem. (Von
Ziegenhorn — «Staatsrecht der Herzogthümer Curland
und Semgalen» § 661.) Un muſchneekem waldineeki
tizeja, toſ uſſkatija pat par humaneem zilwekeem,
tapehtz, ka paſchi ihſtā ſemneeku ſtahwokla nefsinaſa,
kuri teefcham bij gan tas pats, kas Romeeschu wehrgi.

Un lai ſchi breefmigà ſemneeku un waldineeki
wiſchana nenahktu tik drihſi gaifmá, tad wiſi ar gudru
apdomu eeweda tahdu weetejas paſchwaldibas kahrtibu,
ka neweens no ſemneekem newareja tikt uſ Peterburgu
ſuhdſtees, zifadi, ka kaſtē eepakats, jo katram no
teem, kas gribaja pahrkahpt par ſawa kunga robeschu,
tika iſdota preekſti tik leeläm teefibam no muſchias
waldes ſewiſhka bilete. (Самаринъ — „Окраины
России“.) Ta itin neweens no ſemneekem newareja
pahrkahpt Baltijas robeschu un ja kahids to darija, tad
to muſchneeku kalpi nokehra un breefmigi ſchauta. Ne
iſejas, neweens gaifmas ſtarinſti teem nepaſpihdeja un
ta ſcho lauſchu ihſtaiſ liktens preekſti waldbas uſ
muſchhu tika aprakts ſem muſchneeku meleem.

Un ta arweenu, arweenu, ik pa adatas galinam,
pa ſolam, jo diſhwak waldineeki uſſtahjás preekſti ſem-
neeku brihwibas, jo karſtak muhſu muſchneeki zihnijs
pret brihwibu. Bet kad beidſot tee neſpehja wairs preti
turetees, tad ſahka rakſtit brihwibas doſchanas likumus
un paſchi toſ ſaſtahdiſta, ka wiſmaſak waretu

pasaudet no sawa reif eekarotā wehrdsi-
nataju stahwokla. Tapehtz wispirms tee aksauzas
us sawai "kahrtai zaur nopolneem eeguhteeem «wezuma
swehtiteem» traktateem no 1561—70. gadam. Un us
teem wiri usibuhweja wifu nahkočio Baltijas pašival-
dibas likumu sistemu un zaur scheem likumeem «dah-
waja» soweem semneekeem tik mai teefibu, zik mai
ween tas bij eespehjams.

Lai buhtu turpmak eespehjams usturet wehrdsi-
nataju lomu, teem zits nekas neatlika, ka sagraabt
sawās rokās semi un nolaupit eedslimteem semes ihpašči-
neeka wehsturiskas jeb pirmeefibas. Tā
wineem wajadieja tikai preeksī fawa dslimuma «spo-
schuma ustureichanas», kā tas tik gaišdi išteikts wehl
paštahwočchos likumos. (Сводъ Законовъ — 1655
ст.: „Цѣль выкупа заключается въ сохраненіи за
родомъ, для поддержаніи его знатности
и блеска . . .“) Эо ja wiri semneekus atšwabinatu
ar semi un bes tam peeteekoschi platibā, lihds ar wiſām
wiru wehsturiskām teefibam us pehdejo, tad muischnee-
ziba lihds ar to buhtu iſnihkuſe un wiru «dſimtu spo-
schums» un wara jau ſen, ſen pasuduschi. Bet lai to
panahktu, wiri nekaunejas nogrehtot paſchi pret soweem
«wezuma swehtiteem» traktateem, kuros jau atradās
dihgli un kuri pat ſoti krahsdrā walodā jau aissitahweja
to semneeku semes wehsturiskās ihpaſchuma teefibas,
kuri weza meschia beeſeenā (ex vastis nemoribus) fawa
waiga ſweedros zaur ilggadigām puhlem (longo sudore)
few eezihnijsa semi un pazehla winas wehrtibu. (Sigis-
mundi Aug. Priwilegium). Un lai semes wehsturiskās

ihpachneeka teefibas wini waretu likumu doščanas zelā eeguht tā, ka neapšmehretu šči traktata fatura, tad wini 1817. gada likumos weetejos eedšihwotajus apšihmeja par „non indigenae“ — par eenahzejeem un fewi — pareedsimteem!

Tā newaredami wairs ſawu ſemneeku taħlak wehrdfinat, tee nolaupija wineem ſemes ihpačtuma wehſtu-riškās teefibas un palaifdami tos kailus no pačtu ſemes, no kaunepjās prafit atlihdsibu par perfonigu brihwibu, tapehz, ka eeguhſtot ſew ſemi, wini neween patureja ſew wiſu ſemneeku ihpačtumu, bet pat zereja wehl wefelus gadu ſimterus wiſus wehrdfinat za ur iſſuhk-ſčianu, jo ſemi tatſhu wareja pahrdot tikai uſ brihwia lihguma un tā, kā tas wineem wiſlabak iſnahk. Tā muhſu muſchneeki aif ſawu ſeno privilegiu ſegas eeguwa wehl taħdas teefibas, kahdas wiñās nemaf nebij rakſitas.

Tā mehs redsam, ka daſchi no waldineekeem zentas nowehrist, bet muſchneeki uſturet nahkamo ſemneeku rewoluziju, jo waldineeki ſemneekem de wa teefibas, bet nebij neweena, kas ſči teefibas foreiſ preekſti wineem aiffargatu. Un warenee wehrdfinataji, zik ween ſpehdami, tās apzirpa un pat wehl ſčio teefibu atlikumu nekaunepjas ſagroſit un noſlehpit. (Самаринъ — „Окраины Россіи“.) Žau likumi bij iſdoti, muſchneeki ſtahiſtija un waldineeki domaja, ka tee jau dſihwē eewesti, bet pateefibā tee ruhpigi noſlehpiti guleja pehdejo pulſēs; neweens no ſemneekem neſinaja, kahdas

wiram teefibas un tā ūtis teefibas ūn adams, muish-neeks arweenu wehl pasika par semneeku likumdeweju. Un to wiri darija tikai tapehz, lai waretu uſturet ūlaldo wehrd ūn aftranu. Tā ilgu laiku semneekeem dotās teefibas noguleja tikai uſ papira un ar apdomu uſrakstitas tāhdā walodā, kahdas neweens no semneekeem neſaprata.

Un ūtis weetejas paſhwaldibas weids, kuru eeweda muishneeki, ir ari muhiſu tagadejas paſhwaldibas weids, ūnams, tikai druzin paplaſchinatakā weidā. Tapehz mums no muishneezibas ūloga nebuhs eefpehjams ir tad galigi atſwabinatees, ja ūtis teefibu instituta pehdejee repreſen-tanti uſ muhiſdu pamestu Baltijas peekraſti. No ta, kā no eewesta likuma, mehs waram atſwabinatees tikai likumdoſhanas zelā, t. i., kad nahkoſhā Walits Dome ūtis ūnos wezos likumus galigi atzeti, un eewed jaunu paſhwaldibas un teefibu institutu, tāhdu, kahds nahk wiſwairak parlabu ne ween weenai priwiligetai ūtikirai — muishnekeeem, bet wiſam ūtikiram un it ūtewiſtiki wiſeem weetejeem ūeedsimteem ūmeekeeem weenadi.

Bet kad nu wairs ūnewareja brihwibas likumu nekahdi noslehpī, kad radas jau pa weenam ūatweetim, kas wirus prot lait, tad muishneeki ūtikirai ūmantot ūwā labā bijuſhio wehrgu gara ūtumſibū. Šaifmas ūtara, kas zaur ūbrihwibas doſchanu pluhda ūtumſhās

semneeku smadsenēs, wairs nekahdi newareja apturet. Tapehtz muischneeki usstahjās par gaismas staru mete-jeem un apgaismoja tos tā, ka īchi prozeša pirmo laik-metu waretu few ismantot. Tapehtz bainiza, škola, apkahrtne, wiſs, wiſs, kalpoja tikai tahdai politikai, kura palihdseja īcho gara tumšibū iſſmelt tikai muisch-nekeem par labu.

Un kad ari īchis beidšamais awots iſſihka, tad muischneeki us ſtiprako nozeetinaja ſawu pehdejo poſiziju — ſemes pahrdoſchanas un muischas ſemes iſrentefchanas kontraktus un faſlehdſa zaur wineem, zaur brihwu lihgumu tā rokas, zik ween tas bij wairs eefpeh-jams. Par ſemes pahrdoſchanas lihgumeem un fewiſdki iſpirkedchanas makſas parahdu peedſihiſchanas ſmagumu un weideem runat welti — tee ikkatram ſinami, tapehtz, kā rakisturifku kuriosumu peewediſchu if kahdas muischas ſemes rentes kontrakteem, tikai weenu no ſimteem few lihdiſigeem. Tā p. p. weenā no rentes kontrakteem ſtarb zitu teikts: «...Rentneeks ſawām wajadſibam dabu no muischas par welti kaſkus, bet par to wiram ja-peewed katru gadu us muischas zepli 2 weſumi kaſku akmiru un jaſuhta weens ſtrahdneeks diwi deenas gadā pee dedi-naſchanas.» Ža leekam wehrā, ka tahdu rentneeku muischneekam buhs ap 60—80, tad wirſti par tām pahra īchipelem, kuras jadod rentneekam «paſha wajadſibam», war tos kalpinat 5—10 gadus un ilgak, un bei masakeem iſdewumeem eerihkot ehrtu kaſku fabriku...»

Un beidsof par to, zik leelā mehrā aprobescho
Latweechu semneeku materialā staħwoċċa attihħistibu
dsirnawu un fabriku aissegtà kustinaċċiana ar uhdens
speħku, swejas un zitas teefibas, par to jau runà pate
dxiħwe par ġewi gaħċhu walodu.

Tapehz welti taħlak raktees ċha jas aśšaininās
lapās. Peeteek, kà meħs gaħċhi redsam, ka muħħu
muisħneeki ir biju ġu no pirmas deenas liħdi pehdejai
breeħmigakee briħwibas apkarotaji. Un kà gan lai
iſskaidro to klufo, leelo preeku wehl tad, kad nogalinaja
Zaru Atswabinataju, kad muħħu muisħneeki Rigā, kà
atminas firmgalwji, par taħdu preeka weħsti iſriħkoja
pat klufas dxiħres un kà lai iſskaidro weħl tikai pu-
gadu atpakał wixu gawiles un puhles, ka nu, luħk,
atkal reis walidba wineem atdoxhot atpakał ċio «rewo-
luzjonaru» weħrdsinatħanas teefibas ... Kà lai iſskaidro
to faplakħchanu, kà faplaka muħħu muisħneeki un wi-
pahr Wahzeeffu, kad atskaneja ċha gada 17. oktobra
briħwibas manifesti? Wixi faprata, wixi fajuta beidiamo
freezeenu, jo ta ċikira, kas saudè fawu poli-
tiko pahrfwaru pahrt otru, saudè ari eko-
nomiċċo ...

Muisħneeki behg un breħz pret «dumpineekeem». Tee brauz waj katru deenu u Peterburgu, lai iſgħadtu
sew atliħdsibu par nodeddinatam muisħam. Waj zaur
ċċio atliħdsibu wixi atkal nedomà faspexx semneekus u
muħħiġeem laikeem fawā teħrauda kulakā un tad
iſſuhkt un iſspaidit tos, kà zitronu? Waj nebuhtu ċhim

brihsiam muischneekeem wiswehtakais peenahkums newis sapnot par apspeefchanu un «atlihdsibu», bet palihdsiet faweeem brahleem-semneekeem atmostees no ismisuma un atswabinaat tos ar reformam. Waj gan tagad, kad wiſa Kreewija kungit weenās bruhtzēs, brurineekeem jabuht tik fawtigeem un jadomā tikai par fawu labumu ween? Ta naw ne zilweku ne tehwijas miheſtiba, kad atraujas no darba taisni tad, kad tas nepeezeſchams. Wiſi iſiris un ſatruhzis. Wiſi nerwoſā uſtraukumā gaida reformu. Semneeki tà iſmiſuſchi, ka nefin, ko eefahkt, ko darit. Bet muischneeiki kluſē. Kà ſenak, tà tagad, tee nekad naw uſta hjuſchees preekſti ſemneeku ſtahwookla paſelſdianas zaur reformam, bet weenkahrfſchi ſitufchi pee fawām kruhtim un teikuſchi: redſeet, tur ir tee grehzineeki.

Un tà mehs redſam, ka lihds pehdejai deenai muischneeiki preezajàs par zitu apspeefchanu un noſkuma par ſcio zeribu iſputefchanu; mehs redſam, ka tee iſraka few kapu, paſchi ſazehla rewoſluziju, peepildidami keisara Alekſandra II. wahrdus: «Fa mehs nedofim brihwibas no augſtias, tad ta zelſees no apakſtias.» Winai bij jazelas un wina zehlās no apakſtias... Nokrita tikai tas auglis, kuru muhſu muischneeiki galigi nobreedinaja preekſti fewis. Tapehz welti jautat, kas ſazehla ſemneeku dumpi pret muischneekeem. Mums tikai atleek noſleht rehkinu...

Un mehs ſlehgſim winu tà:

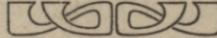
Neapmelojat muhs par meschoneem. Mehs negribam laupit juhs teefibū, bet tikai atnemt tās, kuras juhs mums nolaupijat. Ja wehiture jums dēwa teefibas muhs wehrdsinat, tad wina lihds ar to dēwa mums teefibas reis brihwēem buht. Lai gan juhs grehki brehktin brehza pret debesi, mehs negribam jums par to atreebtees, mehs negribam few atkarot reis nolaupito brihwibū un teefibū ar sobinu un uguni, kā juhs to pee mums darijat, — mehs gribam lai juhs atfazitos no fawa fe-wifchko teefibū instituta, palihdletu no ta mums atswabinatees un nahkt un strahdat kopā ar mums, kā ar brihwēem pilsoñeem us jaunām, weenlihdsigām teefibam. Bet ja juhs gribat ūcho institutu usturet un muhs apmelot, tāpat, kā lihds ūchim, ja gribat fawu wehrdsinataju uškundsibas atleekas wehl ar waru usturet, tad nepahrmetat mums, bet pašči few, par tām sekam, kuras juhs beidſot pahrsteidſa.

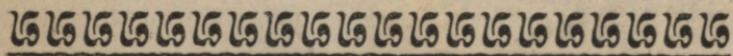
Deews atreebjas par tehwu grehkeem lihds trefdiam un zeturtam augumam. Pee jums wirſchi naw atreebees wehl lihds trihsdefmitam un ūchetradefmitam augumam. Ne ūhmites, ne rakītu galina, išnemot Merkela un zitu balsis, kuras sem juhs warmahzibas tomehr nosuda, kā tukfnēši, neleezina par to, ka juhs mums buhtu labu gribejuschi. Juhs teefibū instituts un weetejā paščiwaldbas kahrtiba teorijā ūkaneja ūoti jauki, to juhs warejat weegli aissstahwet, bet praktikā ta bij breef migā. Ko juhs eſat iſdarijuſchi, tas wairs naw mums noslehpums. Schee darbi bij tas mahkons, kurſči tik draudſchi ūkrahjās pahr juhs ūtuhrgalwigām galwam un

tagad eesahka graut. Bet prahs walda pa dabas īpeh-keem, tas nowada ari sibirus. Tapehz īstāt prahfigi un īsbehgat īawam īodam!

No kulturas wehītures īstraumes rauti, Latweesīdi muhscham apkaros juhī teesību institutu.

Baltijas paradiis wahrti wairs nekad preeksīdi jums neatwehrfees. Tos fargā ar abejās pušēs greefīgeem lobineem kulturas gaita.

Autora apgāhdibā

jau iīnahkuīdīas īekoīdīas grahmatas un dabujamas
wifās Baltijas grahmatu tirgotawās:

«Pusnaktis ruhīfā» (diejoli)	25 kap.
„Сны на яву“	60 „
«Kas Baltijā sagatawoja sem- neeku rewoluziju»	10 „

11

12

13

14

15

LATVIJAS NACIONALĀ BIBLIOTEKA

0303046105

10,201